

Etyka dziennikarska — nierealne ideały czy cele, do których dążymy?

WIEDZA W PIGUŁCE

Zasady etyki dziennikarskiej

- Bądź bezstronny. Dąż do obiektywności.
- Przedstawiaj temat z wielu punktów widzenia. Pokaż racje wszystkich stron konfliktu.
- Rzetelnie i uczciwie przekazuj treści.
- Unikaj określeń wartościujących.
- Rozdzielaj informację od subiektywnego komentarza.
- Zbieraj informacje w etyczny sposób.
- Okazuj szacunek swoim rozmówcom.

Na dziennikarzach leży wielka odpowiedzialność za przekaz, jaki kierują do odbiorców. Dlatego w pracy zawsze powinni kierować się zwyczajowym etosem dziennikarskim. Dotyczy to w również osób publikujących amatorsko, w internecie. Treści publikowane w sieci mogą wpłynąć na sposób myślenia i decyzje odbiorców.

Niestety, bardzo często dziennikarze łamią zasady etyczne. Rzadko kiedy starają się być bezstronni, nie przedstawiają wszystkich stron omawianego konfliktu. Dziennikarze profesjonalni są zwykle ograniczani linią programową swojego pracodawcy. Dlatego też zdarza się, że manipulują faktami czy wyrwywają fragmenty cudzych wypowiedzi z kontekstu (przez co zmienia się ich znaczenie). Dotyczy to też dziennikarzy amatorskich i obywatelskich. Od obiektywizmu ważniejsze bywa dla nich przekonywanie do własnych poglądów. Dlatego często nieświadomie mieszają informowanie z publicystyką. Również dziennikarze nieraz ulegają uprzedzeniom i stereotypom.

Często łamaną zasadą jest rzetelność. Ograniczenia czasu emisji programów i długości artykułów sprzyjają uproszczeniom, a nie rzetelnemu przedstawianiu faktów. Z kolei osoby publikujące niezawodowo często nie mają możliwości dotarcia do wiarygodnych źródeł. Czasem w ogóle się o to nie starają. Niektórym brak poczucia odpowiedzialności za słowo.

Wszechobecna reklama również szkodzi dziennikarstwu. Ukryte reklamowanie produktów zdarza się zarówno na blogach, jak i w telewizji. Pozorny obiektywizm sprawia, że odbiorcę łatwiej przekonać do kupna.

Zwłaszcza w sieci szerzy się naruszanie praw autorskich. Twórcy artykułów internetowych tłumaczą i rozpowszechniają teksty z portali obcojęzycznych albo po prostu kopiuje znalezione materiały bez pozwolenia ich autorów.

Podążanie drogą etosu dziennikarskiego jest trudne. Jednak omijanie pułapek stroniczości czy nierzetelności sprawia, że artykuły są wartościowe i nikogo nie wprowadzą w błąd.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Uczestnicy i uczestniczki na przykładzie opisu prawdziwych wydarzeń w portugalskim Carcavelos zapoznają się z przypadkiem nierzetelnego dziennikarstwa, po czym analizują jego przyczyny i następstwa.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, czym jest etyka dziennikarska i jakie elementy zawiera;
- potrafią odróżnić zasady etyczne od przepisów prawnych;
- mają świadomość potencjalnych poważnych skutków nieprzestrzegania etyki dziennikarskiej;
- znają mechanizmy, które zagrażają etycznemu dziennikarstwu (np. komercja, presja czasu, wpływy polityczne).

Przebieg zajęć

1.

Czas: 20 min
Forma: praca indywidualna
Pomoce: -

Z materiału pomocniczego „Co się wydarzyło na plaży w Carcavelos” przekazuj wszystkim uczestnikom i uczestniczkom teksty opisujące zdarzenie na plaży. Każdy kolejny tekst przekaz dopiero, kiedy wszyscy przeczytają poprzedni.

2.

Czas: 20 min
Forma: praca w grupach, prezentacja, prezentacja osoby prowadzącej
Pomoce: papier dużego formatu, markery

Podziel grupę na pięcioosobowe zespoły. Rozdaj **karty pracy „Pytania o Carcavelos”** i poleć każdemu zespołowi przedyskutowanie zawartych w nich kwestii i hasłowe zapisywanie wniosków na papierze dużego formatu.

Po dyskusji w grupach zespoły prezentują swoje wnioski na forum grupy. Udzielaj głosu poszczególnym zespołom w ramach rund dotyczących poszczególnych kwestii.

Podsumuj dyskusję, zwracając uwagę uczestników i uczestniczek na następujące problemy:

- Etyczne zachowanie to odpowiedzialność dziennikarzy, ale jest ono zależne również od etyki informatorów — czy mówią na podstawie wiarygodnych informacji, czy wiedzą wszystko, czy są w pełni odpowiedzialni za swoje słowa.
- Dziennikarz powinien rozważyć, czy tego rodzaju atak mógł nastąpić tak nagle, czy rzeczywiście przestępczość może tak szybko rosnąć.
- Bywa, że dziennikarze używają przesadnych określeń, nie upewniwszy się uprzednio co do prawdziwości informacji, ponieważ odbiorcy mediów chętnie wybierają informacje sensacyjne.

- Emocje społeczne mogą pociągnąć za sobą działania skierowane przeciw konkretnym ludziom czy środowiskom; czasem stereotypy wpływają na obciążanie mniejszości odpowiedzialnością za problemy poszczególnych jednostek lub problemy społeczne.
- Na dziennikarzach ciąży presja czasu i zależność od wydawcy. Wydawcy muszą dbać o finanse swojej instytucji (zdobywać czytelników, sponsorów i reklamodawców), ale nie zawsze robią to zgodnie z etyką i misją mediów.

Podkreśl, że po opublikowaniu informacji, ciężko jest ją odwołać, sprostować. Przychodzi kolejna sensacja, przez którą ciężko się przebić. Mechanizm, który miał miejsce na plaży Carcavelos jest uniwersalny. Zapytaj uczestniczki i uczestników czy spotkali się w mediach z podobnym rozwojem wypadków.

3.

Czas: 5 min
Forma: dyskusja
Pomoce: tablica i marker

Zapytaj uczestników i uczestniczki, jakich zasad należy przestrzegać, aby nie rozpowszechniać nieprawdziwych informacji o wydarzeniach, które mogą spowodować niepokoje społeczne. Zapisuj odpowiedzi hasłowo na tablicy.

Ewaluacja

Czy po zajęciach uczestniczki i uczestnicy rozumieją:

- czym jest etyka dziennikarska?
- że zasad etycznych nie da się sztywno określić?
- że nieetyczne zachowanie może pociągnąć za sobą poważne skutki?
- że dziennikarska praca odbywa się nieraz pod presją czasu, wydawcy czy innych czynników?

Opcje dodatkowe

Jeśli masz możliwość pokazania filmu z internetu, ćwiczenie 1 możesz przeprowadzić wykorzystując dokument **Plaża szowinistów**, reż. Diana Andringa, Portugalia, 2005, [dostęp: 07.02.2013], dostępny: http://kinoplex.gazeta.pl/specjalne/2,115017,13082103,Plaza_szowinistow.html.

Zajęcia możesz rozszerzyć o stworzenie prostego dziennikarskiego kodeksu etycznego na podstawie dyskusji.

Innym sposobem realizacji zajęć będzie podzielenie uczestników i uczestniczek na role i odegranie scenki prezentującej skrót wydarzeń z Carcavelos. Po jej zakończeniu zastanówcie się, w jaki sposób wszyscy uczestnicy i uczestniczki (czarni i biali plażowicze, policja na miejscu, rzecznik policji, media) mogli zapobiec hysterii i uniknąć skandalu.

MATERIAŁY

Materiał pomocniczy „Co się wydarzyło na plaży w Carcavelos?”

Karta pracy „Pytania o Carcavelos”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Oznacz zdania jako prawdziwe lub fałszywe:

1. Zasady etyczne są tak ścisłe jak przepisy prawne. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
2. Etyka dziennikarska dotyczy zarówno etapu zbierania materiałów, jak i tworzenia publikacji. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
3. Każdą opublikowaną informację, która okaże się nieprawdziwa, można łatwo i skutecznie sprostować. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
4. Nieodpowiedzialna publikacja medialna dotycząca kontrowersyjnego tematu może spowodować niepokoje społeczne. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]

SŁOWNICZEK

- **etyka dziennikarska:** zbiór zasad, których powinni przestrzegać dziennikarze, m.in. dążenie do prawdy, bezstronność i uczciwość, szacunek, toleracja, oddzielenie informacji od komentarza.
- **infotainment:** (z ang. information – informacja, połączone z entertainment – rozrywką), zjawisko zacierania różnic pomiędzy przekazami informacyjnymi i rozrywkowymi. Obserwujemy je we współczesnych mediach.

CZYTELNIA

- Rada Etyki Mediów, Karta Etyczna Mediów [online], [dostęp: 9.01.2013], Dostępny w Internecie: http://www.radaetykimedia.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=2&Itemid=3
- Janicki Mariusz, Władyka Wiesław, **Prasa na bruku** [dostęp: 15.01.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.polityka.pl/kraj/analizy/1501961,1,debata-granice-wolnosci-mediow.read>.
- film dokumentalny **Plaża szowinistów**, reż. Diana Andringa, Portugalia, 2005, [dostęp: 07.02.2013], Dostępny w Internecie: http://kinoplex.gazeta.pl/specjalne/2,115017,13082103,Plaza_szowinistow.html
- film **Bractwo Bang Bang**, reż. Steven Silver, Kanada, RPA, 2010

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Jan Dąbkowski, konsultacja merytoryczna: Marcin Wilkowski. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/etyka-dziennikarska-nierealne-idealny-czy-cele-do-ktorych-dazymy/>.

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Cyfrowa Przyszłość, dofinansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

Etyka, III poziom edukacyjny

Treści nauczania

Praca i jej wartość dla człowieka, znaczenie etyki zawodowej.

Nowa podstawa programowa:

Wiedza o społeczeństwie, IV-VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń przedstawia funkcje i rodzaje środków masowego przekazu; wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu dla wolności słowa.

Uczeń znajduje w mediach wiadomości na wskazywany temat; odróżnia informacje o faktach od komentarzy i opinii; wyjaśnia, na czym powinna polegać rzetelność dziennikarzy.

Etyka, IV-VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń odwołując się do własnych doświadczeń lub doświadczeń innych osób (w tym także postaci literackich, filmowych, przedstawionych w sztuce) charakteryzuje przeżycia wybranych osób (postaci) uwikłanych w omawiany problem moralny.

Uczeń precyzyjnie formułuje problem moralny i wyraża go w stosownym pytaniu.

Uczeń analizuje wybrane problemy moralne, wykorzystując kluczowe pojęcia dyskursu etycznego.

Uczeń angażuje się w dyskusję na temat wybranych problemów moralnych.

Etyka, liceum i technikum

Treści nauczania

wyjaśnia, dlaczego człowiekowi należy okazywać szacunek; kształtuje postawę szacunku wobec każdego człowieka.

wyjaśnia pojęcie dobra wspólnego oraz podaje jego przykłady; angażuje się w realizację dobra wspólnego.

wyjaśnia znaczenie zasady solidaryzmu i kształtuje postawę solidarności.

wyjaśnia pojęcie sprawiedliwości; kształtuje cnotę sprawiedliwości.

rozpoznaje różne przejawy kłamstwa, zna społeczne skutki kłamstwa i dokonuje moralnej oceny kłamstwa.

Identyfikuje i analizuje problemy moralne dotyczące kwestii wolności słowa i jej granic.